

II.A NEMZETI ÉRTÉK RÖVID BEMUTATÁSA:

Gádosros területén a 20. századi régészeti feltárások során **négy honfoglalás kori lovas sírt** találtak. A leggazdagabb lelet egy honfoglaló magyar nő sírjából került elő, amely egy **egyedülálló szerkezetű, favázás, aranyozott bronz veretekkel díszített nyerges és lószerszámokat** tartalmazott. Ez a lelet kézzelfogható bizonyítéka annak, hogy a honfoglalás korában a mai Gádosros területén magas társadalmi státuszú, elit lovas közösségek éltek.

A **gádosrosi honfoglalás kori női nyereg és a lovas sírok** pontos térképészeti és topográfiai elhelyezkedése a Magyar Nemzeti Múzeum Régészeti Adatbázisa és a [Munkácsy Mihály Múzeum](#) szakanyagai alapján határozható meg:

Pontos koordináták és belterületi elhelyezkedés

- **Hivatalos lelőhely-azonosító:** MNT Régészeti Adatbázis – **1044-es lelőhely**.
- **Belterületi fekvés:** A leggazdagabb, nyerges és aranyozott ezüst vereteket rejtő női lovas sír a nagyközség északi felében, az úgynevezett **Újtelep** területén, a **Gádosros, Bocskai utca 34. és 44. szám alatti telkek környezetében** fekszik.

Térképészeti és topográfiai sajátosságok

1. **Felszíni morfológia:** A leletek a 20. század folyamán (elsőként 1933 késő őszén) **homokbányászat és udvari földmunkák során** kerültek felszínre. A terület térképészetileg egy természetes, környezetéből enyhén kiemelkedő homokhát (laponyag/domb), amely alkalmas volt a vízközel, de áradásoktól védett temetkezésre. [3]
2. **Történelmi vízrajz:** A lelőhely közvetlen közelében húzódik a **Mágocsi-ér**. A honfoglalás kori közösségek a térképeken jól látható módon szigorúan a Mágocsi-ér menti termékeny területeket és magaslatokat választották megtelepedésre. [1]
3. **Hogyan kereshető történelmi térképeken?**
Az [Arcanum Térképek Gádosros](#) szekciójában a **Kataszteri felméréseken** és a *Harmadik Katonai Felmérésen*

II. INDOKLÁS AZ ÉRTÉKTÁRBA TÖRTÉNŐ FELVÉTELHEZ

- **Régészeti kuriózum:** A honfoglalás kori nyergek szerves anyaga (a fa) ritkán marad meg a földben. A gádorosi lelet rekonstruálható veretei miatt országos szinten is jegyzett szakmai ritkaság. [
- **Történelmi folytonosság igazolása:** Bizonyítja, hogy a Mágocsi-ér menti gádorosi földek már az államalapítás előtt is lakottak és logisztikailag kiemelten fontosak voltak.
- **Helyi identitás és oktatás:** Erősíti a település lovas és honfoglalás kori hagyományőrzését, és kiváló alapul szolgál a helyi Kisboldogasszony Katolikus Iskola diákjainak helytörténeti oktatásához.

III. FORRÁSOK ÉS MELLÉKLETEK

Munkácsy Mihály Múzeum – Régészeti szakmai publikációk a gádorosi honfoglaló sírokról.

Fotódokumentáció a múzeumban őrzött aranyozott bronzveretekről.

BÁLINT Csanád: *A gádorosi honfoglaláskori nyereg.* = Archeológiai Értesítő, 1974/1. sz. 17-45. (= https://real-j.mtak.hu/390/1/ARCHERT_1974_101.pdf)

A GÁDOROSI HONFOGLALÁSKORI NYEREG

Korábban elterveztem, hogy a Csongrád megyei, régről ismert honfoglaláskori lelőhelyeket beazonosítva, megkísérlem az ásatásukat folytatni. Ennek során 1968-ban Mindszent-Koszorús dűlőn,¹ 1969-ben a Csongrád megyei Eperjes-Kiskirállyáson² végeztem mindkét esetben sikeres próbaásatást. Gádoros ma közigazgatásilag Békésbe esik, de természetes volt, hogy a tőle légvonalban mindössze 1,5 km-re kiásvott eperjesi temető után erre a híres lelőhelyre is sort kellett keríteni. A jelzett munkát 1970-ben végeztük el, amikor a Békés megyei régészeti topográfia keretében, az MTA Régészeti Intézetétől kapott anyagi támogatással lehetőség nyílt a terv megvalósítására.³

Ásatásunk során kiderült, hogy Csallány Gábor pontosan 40 éve végzett kutatásai⁴ után a 3. sírnak alsó, K-i vége kibontatlanul maradt (1, 15. kép). Munkánk többi eredményéről másutt számoltok be, e cikkben csak a nyeregről, annak csont díszéről lesz szó.

Csallány G. saját munkássága során tapasztalta, hogy a honfoglaláskori sírokban a koponyán és lábesontokon kívül egyéb csont nemigen várható.⁵ Ezért vélhette úgy, hogy a gádorosi 3. sírt teljesen kibontotta; hiszen előtte volt az emberi csontváz, s a jobb lábesontok mellett a „lófej és négy pata”.⁷ Ásatásunkon a sírgödör feltáratlan részében megtaláltuk a ló *hátsó lábcsontjait*. Az egyik mellő láb térdcsontjai is előkerültek. Mindezek alapján a lovas temetkezési forma megnyugtatóan rekonstruálható: a jobb térd mellett volt a lófej, majd mögötte, a sír tengelyével párhuzamosan, a mellő, s ugyanígy a hátsó lábcsontok (a „összehajtott lábörös temetkezés”).⁸ A mellékek szerint előbb a kantárt, majd a nyergot a lófej mögé, a bőresomóra helyezték. Mi maradt meg mindebből az 1970-es ásatás idejére?

1. A csont díszek leírása

Az 1933-ban kibontott sírgödörben vastörédékeket és egy sima arany hajkarikát találtunk. A bolygatott rész keleti felében a sírfenék fölött 5–15 cm-rel magasabban, rendszertelen helyzetben, díszített és díszítetlen csontlécek apró részei láttak napvilágot. Előkerülésük vázlat szerűen, Csallány-féle bolygatásként került sírlapra. Össze-függésük csak a rábontás elvégzése, a sír teljes feltárása után vált nyilvánvalóvá.⁹ A leletek ismeretéből a lószerszám egyéb tartozékai (kengyel, zabla, hevedercsat, lószerszámdíszek) ezúttal ki-maradnak.

A sír bolygatott részéből előkerült faragott csontlécek:¹⁰

1. *Csontlemez*. Jó megtartású, töredékes. Egyik hosszanti oldala ívelt, egy 6 cm-es rész épen maradt. Másik oldalának 2 cm-es részlete látható, ez egyenes és kissé kopott. Szélénél vasszög van, de az elő- és hátlapon levő rozsdanyomok alapján ezen kívül még kettő lehetett belőlük. A díszítés a hossz tengelybe szerkesztett, középső szíromlevelekkel egymáshoz kapcsolódó három palmettából áll. Az oldott stílusú kompozíció megközelítőleg szimmetrikus. A vasszögön farostnyomok vannak, melyek a csontlemez hossz tengelyére merőlegesen húzódnak. Az egyenes perem közelében egy nagyobb (0: 0,6 cm) és egy kisebb (0: 0,4 cm) faragott kerek lyuk látható. — Négy töredékben, a sírfenéktől 5–10 cm-rel magasabban került elő. H: 8,5 cm; Sz: 4 cm (2, 3. kép).

2. *Csontléc*. Közepes megtartású, keskeny, díszítetlen töredékek. A restauráláskor egy enyhén görbülő léccé álltak össze. H: 7,4 cm; Sz: 0,8 cm. (2. kép)

3. *Csontléc*. 4 db töredék; az előzővel még gör-

¹ RégFüz I. 22. 1969. 50–1.

² RégFüz I. 23. 1970. 57.

³ A baráti eljárásért, az ásatás teljes átengedésként Bakay Kornélnek mondom köszönetet.

⁴ RégFüz I. 24. 1971. 57.

⁵ Csallány G., Dolg 9–10 (1933–34) 236–8. Fattich N., A honfoglaló magyarság főművészete AH 21 (1937) 102–4.

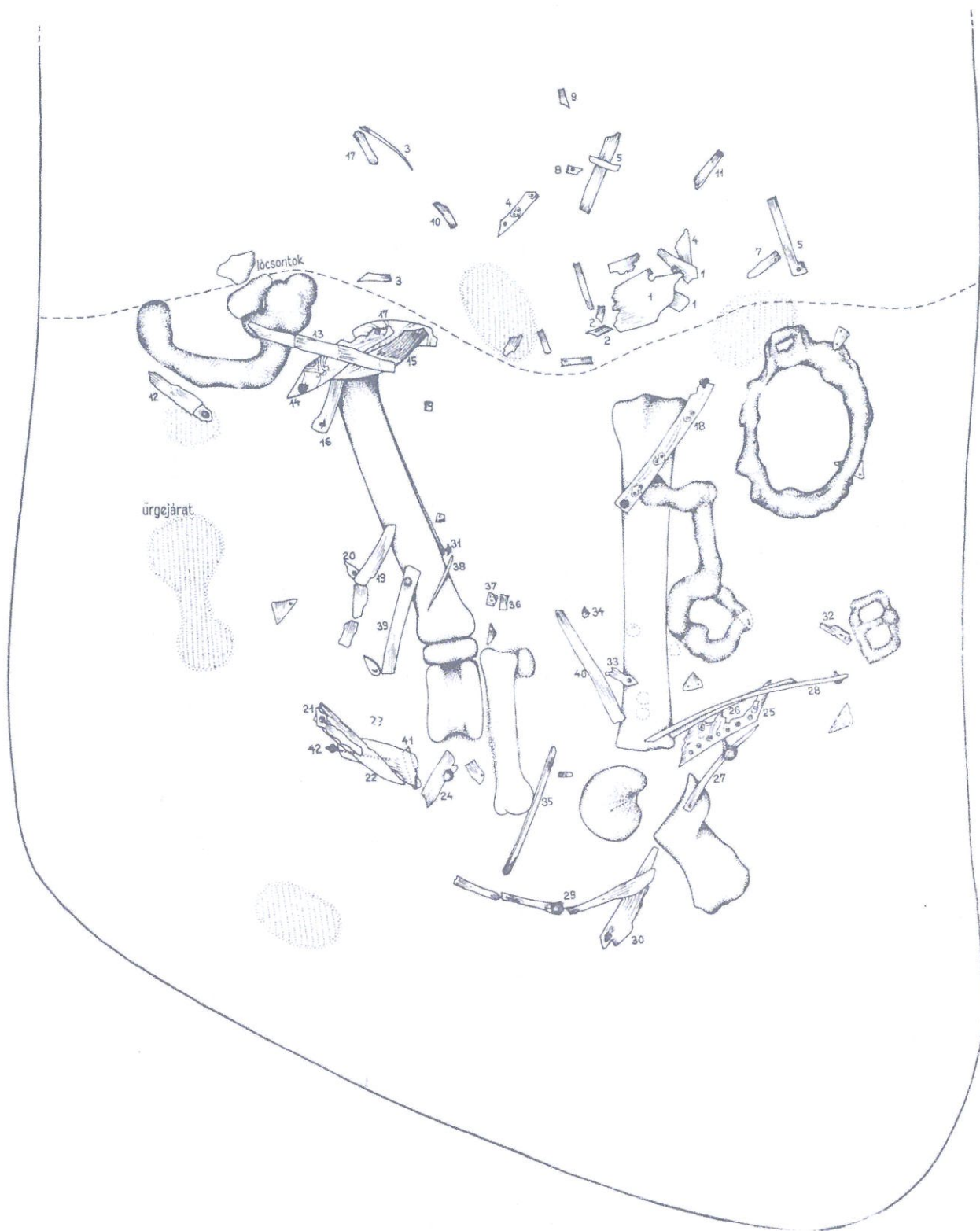
⁶ Csallány Dolg 9–10 (1933–34) 235.

⁷ Szentcs. Koszta József Múzeum Adattára, 163. sz.

⁸ Bálint Cs., MFMÉ (1969) 110.

⁹ Helyüket a sírrajzra utólag jelöltük be.

¹⁰ A szokásos köszönetnyilvánításnál többet tartozom azoknak, akik hozzájárultak, hogy a leletek jelen formájukban jelenhessenek meg. Körmenői József akkor főisk. hallg. a kb. 50 × 60 cm-es terület 3 napig tartó feltárássában, rajzolásában és mérésében segédkezett. Szőke Ágnes munkájának értékét a konzerválás megkezdése előtt, a Közp. Techn. Csoportnál felvett fényképek tanúsítják. A csontdíszek rajzait, valamint saját vázlataim alapján a rekonstrukciókat Árpás Károly és Bárány Attila grafikusok készítették el. A fényképek — a helyszínek kivételével — Hernádi Oszkár felvételei.

1. kép. A gádorosi 3. sír bolygatatlan része
 Рис. 1. Неварушенная часть могилы № 3 в Гадороше
 Fig. 1. La partie non bouleversée de la tombe n° 3 de Gádoros

